

megsegítése, a kapitalista kizsákmányolás és az elidegenedés elleni harc területén válik konkréttá a párbeszéd.”

*

Amit nekünk, keresztényeknek, a párbeszédben végül is el kell döntünk — s erre méltán mutatott rá idézett tanulmányában Lukács József —, vajon *hívei vagy ellenfelei vagyunk-e* a társadalmi kapcsolatok olyan struktúrájának, amely az osztálykülönbségeket s ezzel a gazdasági, politikai és kulturális egyenlőtlenségeket szentesíti? Amire viszont a marxistáknak kell felelniök, vajon *abszolútumnak tekintik-e a történet valamely fázisát*, s mi módon vélik biztosíthatónak kitűzött céljukat: az emberi személyiség szabad és sokoldalú kibontakozását? Az én válaszom a nekünk feltett kérdésre nem kétséges, de megítélésem szerint ugyanígy határozott és megnyugtató Lukácsé is a másodikra vonatkozóan.

A legfontosabb számunkra az emberi személyiség kibontakoztatását illetően mindenesetre az, amit Lukács József a Marianske-Laznában lefolyt marxista-keresztény párbeszédéről szóló beszámolójában, a *Világosság* 1967 július–augusztusi számában rögzített: „Ami a vallásszabadság kérdését illeti, elvi tekintetben világos előttünk, hogy ez mind a szocialista, mind a kapitalista országokban a többi között azt kell jelentse: nincs államvallás; senkit nem lehet vallása követése miatt állami úton felelősségre vonni, minden közfunkciót betölthet vallásos ember is; a felekezeti hovatartozást az állam nem tartja nyilván, a valóságosság sem elönt, sem hátrányt

nem jelenthet; világnézeti-ideológiai vitákat nem lehet az erőszak eszközeivel dűlőre vinni; az egyházak számára biztosítandó az igehirdetés, a kultusz és a vallási propaganda lehetőség. A mondottakat még azzal is kibővítenénk, hogy ugyanazok a szabadságjogok, amelyek a vallásokat megilletik, minden országban természetesen meg kell illessék a szabadgondolkodást, a materializmust, az ateizmust is.”

*

Még Rómában adták nemrégiben kezembe a *Dialogo* című olasz folyóirat 1964. évi 4. számát. Nem tudom, megjelenik-e még ez a folyóirat, de az említett szám cikkei közül, amelyeket váltakozva írtak katolikusok és kommunisták, különösen megragadta figyelmemet *Lucio Lombardo-Radice* írása.

„Meggyőződésem — mondja szószerint a szerző, aki az olasz kommunista párt központi bizottságának tagja és a római egyetem professzora —, hogy a különböző eszmei irányzatok szabad kifejeződése, a véleménynyilvánítás többfélesége és különbözősége elengedhetetlen feltétele a marxizmus fejlődésének és haladásának is, mi több, belső követelménye egy eleven és teremtő marxizmusnak... A *kor kívánta magaslatra kell emelkednünk valamennyiünknek*, marxistáknak és keresztényeknek, hívőknek és ateistáknak. A korról haladó marxistának észre kell vennie az értékeket a vallási formában is, noha ezt a formát képzelgésnek tekinti; a korról együtt-haladó katolikusnak tudnia kell meglátni az értékeket az ateista ideológiában is, noha elutasítja ezt a formát.”

A KIS ÚT

(A SZENTEK TISZTELETÉRŐL)

„Hiszem a szentek egységét”, imádkozzuk az apostoli hitvallásban. Mit jelenthet ez a mi időnkben? Milyen kapcsolata lehet a mai kereszténynek a szentek világával? Vajon követelménye-e az egyes ember keresztény életének, hogy személyes kapcsolatot alakítson ki a szentekkel? Soka-

kat foglalkoztató kérdések ezek, és nem kevesen vannak az egyébként komoly hívő keresztények, akiket egyenesen feszélyeznek a szentek tiszteltével kapcsolatban jelentkező (néha már a babonát súroló) túlzások.

A Bécsben megjelenő *Der grosse Entschluss* hasábjain Anita Röper fog-

lalkozott a legutóbb szellemes cikkben a problémával. Tény az, hogy az egyházi tanítói hivatal soha, sehol sem mondta, hogy az üdvösség szempontjából elengedhetetlenül szükséges, és így az egyes keresztény számára kötelező lenne a szentek tisztelete vagy segítségül hívása. Egészen más viszont a helyzet az egyház gyakorlatával, amely nemcsak buzdítja a híveket, hogy kérésükkel közvetlenül a szentekhez forduljanak, de hivatalos imáival ő maga jár példával előttük.

Sok mai keresztény érzi úgy, hogy e gyakorlat terén nem tud lépést tartani egyházával. Mert mit válaszoljon például arra a kérdésre, vajon május hónapban, tekintettel a májusi ajtosságokra, a Szűzanyának különösen sok dolga akad-e, hogy a jámbor keresztények számtalan kérésének eleget tegyen? Ugyanakkor az egyházához ragaszkodó hívő nem szívesen utasít el olyasmit, aminek szükségés és helyes voltát értelmesen bebizonyították neki. Arról van tehát szó, hogy a szentek tiszteletét is, minden hozzátapadt sallangtól megtisztítva, az egyház egész üdvösségszerző tevékenységébe beállítva mutassuk be a mai hívőnek.

A nehézségek már ott elkezdődnek, amikor ki akarjuk deríteni, mi az indítéka egyik vagy másik szent tiszteletének. Más okból tiszteljük Szent Benedeket, mint Szent Bernátot vagy Szent Terézt, ami nyilván összefügg az általuk kapott különös kegyelmek különféleségével. De figyelembe véve a szentek rendkívül nagy számát, a késői idők kereszténye gyakran zavartan áll az elébe tűzött életeszmények előtt, arról nem is beszélve, hogy gyakran mennyire vitatható a történeti megbízhatóságuk. A modern hagiográfia igyekszik is szakítani a régi szent-életrajzok klisészerű ábrázolásával, és inkább a szóbanforgó szent vallásos arculatát és egyéniségének történeti sajátosságát helyezi előtérbe. Önmagában azonban még ez nem elég, hiszen a mai hívő számára még így is komoly nehézséget okoz annak a személyes kapcsolatnak kialakítása, amit a hagyományos pasztoráció kívánna meg tőle. Hacsak ez a kapcsolat (mint gyakran Szent Antal esetében) babonás alapon ki nem alakult.

Amikor a hívő felszólítást kap, hogy a szenteket necsak tisztelje, de

kérje is segítségüket és közbenjárásukat, mindjárt fölvetődik a kérdés, hogyan kell ezt érteni. Vajon úgy-e, hogy a szent, akihez imádságunkban fordulunk, azonnal továbbítja ezt a kérést Istenhez, és minden kérésnél újra meg újra megteszi ezt. Röper szerint az ilyenfajta elképzelés aligha várható el a ma keresztényétől. Föltéve azonban, hogy a szentek közbenjárását úgy értelmezzük, hogy minden esetben, amikor az ima meghallgatásra talál, ez a szóbanforgó szentnek istenes életére való tekintettel történik, egy olyan életre tekintettel, amely örökérvényűségét egyedül Istentől kapta meg, ha tehát az imádság azért eredményes, mert ugyanarra a kegyelemre hivatkozik, amelynek a szent is szentségét köszönhette, vagyis az ima valóságos bekapcsolódást jelent ugyanabba a szent közösségbe, amelyről az apostoli hitvallás is szól, miért ne fogadhatná el az ilyen elképzelést a ma kereszténye is?

És ha így közelítjük meg a kérdést, mindjárt más értelmet kap a jól megírt szent-életrajz is. Világossá teszi ugyanis a keresztény számára, hogyan győzedelmeskedik a kegyelem egy ember életében, mégpedig ennek az életnek konkrét történeti adottságai közepette. Azonkívül pedig ne felejtjük el, hogy a profán emberi közösségekre is általánosan jellemző a közösséghez tartozó nagy elődök tisztelete. Az emberi sors megszakítatlan folytonosságára utal ez, hiszen minden egyes ember a maga sorsában egész nemének sorsát viseli. Maga az üdvtörténet is az egységes emberi nem történetébe illeszkedik. Ennek a történetnek alakításában állandóan minden ember közreműködik. Az üdvtörténet alakításában pedig kétségkívül különleges szerep illeti meg a szenteket. Az ő életük, szenvedésük, kételyük vagy megvilágosodásuk szerves része ennek a kibontakozásnak, tehát joggal várhatjuk el a keresztény embertől, hogy a szentek életét legalább egyes fontos részeiben megismerje, hiszen legszébb feladata neki is az, hogy a maga adottságai között szentté váljék. Tragédia, hősiesség, emberi nyomorúság és halálfélelem, ezekre bukkanunk a szentek életében elmélyedve és újra

meg újra ráismerhetünk az emberi sors örök adottságaira.

Altalában nincs szükség rá, hogy feleslegesen komplikálttá tegyük a dolgokat. Csak abba a túlságosan leegyszerűsítő formulába nem szabad belenyugodni, hogy a mai keresztény számára a szentek tiszteletéhez és a velük való élő kapcsolat létrehozásához elegendő, ha tudjuk, hogy milyen nagyok voltak, és hiszünk abban, hogy ma is élnek. Arra a kérdésre azonban, vajon a szentek tudnak-e rólunk, mai emberekről úgy, ahogy mi tudunk róluk, követik-e sorsunkat, tudatában vannak-e annak, hogy milyen üdvőtörténeti szerepük van a földön ma élő emberek számára, erre a kérdésre aligha kaphatunk megbízható választ.

Amikor azt mondjuk, hogy „hiszek a szentek egyességében”, ez azt is jelenti, hogy Istenben való rejtettségükben hiszek. Ennél többet aligha mondhatunk, és éppen ezért mindannak, ami a szentekről elhangzik, tapintattal és diszkrécióval kell elhangzania. Elképzelhető, hogy egy mai ferences többé már nem tud Asszisi Szent Ferenc stílusában jámbor lenni — mint ahogy Szent Ferenc idejében tudott volna —, ezért azonban még nem kevésbé jámbor, ha a maga mai módján törekszik a jámborságra. Az egyház életének is megvan a maga történetisége és azon belül megvan a jámborság története is, alávetve a változandóság törvényének mindabban, ami nem lényeges.

Joanelli Béda

NAPLÓ

ALSZEGHY ZSOLT NYOLCVAN ÉVES. A Vigilia olvasói főként iskolai tankönyveire, magyar nyelvtanára, poétikájára, retorikájára, irodalmi olvasókönyvére és irodalomtörténetére emlékeznek. A magyar szakos tanárok egy nemzedéke jelölt-évük vezetőjét, első pedagógus-lépéseik irányítóját — az irodalomtörténészek pedig a mindmáig fáradhatatlan szellemű, hatalmas anyagismerettel rendelkező, kutató tudóst tisztelik benne.

1888. február 12-én Nagyszombatban született. Gyöngyös, az angolkisasszonyok budapesti tanárképző főiskolája és az óbudai Árpád-gimnázium voltak tanári pályájának kezdő állomásai. Két évtizeden át vezető tanárként működött a Trefort-utcai gyakorló gimnáziumban, a „Mintá”-ban és az egyetem bölcsészkarának tanárképző intézetében. Tizenegy tanévben a Képzőművészeti Főiskolán tanította a magyar és világirodalom történetét. 1936-ban Pázmány Péter egyetemén magántanár, majd 1939-ben a magyar irodalomtörténet nyilvános rendes tanára lett. A Tudományos Akadémia 1933-ban levelező, 1947-ben — Horváth János, Pais Dezső, Eckhardt Sándor és Brisits Frigyes ajánlására — rendes tagjai közé választotta. Titkára, később elnöke volt az Irodalomtörténeti Társaságnak; 1938-tól szerkesztette annak folyóiratát, az *Irodalomtörténetet*.

Pályájának eredményeit irodalmi munkásságának gazdagsága tükrözi. 1904-től egészen napjainkig mintegy félezernyi kisebb írása (könyvismertetések, megemlékezések, kritikák), kétszáz cikke és tanulmánya, több nagy monográfiája jelent meg. Összefoglaló művei (*Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig*, *A XIX. század magyar irodalma*, *A XVII. század*) irodalomtörténetírásunk jelentős mérföldkövei. Cikkeiben és tanulmányaiban a régi magyar irodalom feltáratlan területeit kutatta (iskoladramák, a régi énekköltészet története), ugyanakkor azonban a kortárs-irodalmat is állandóan figyelemmel kísérte és a pedagógiai szakirodalmat is alapvető módszertani eredményekkel gazdagította. Az egész litteraturát átfogó elméleti és gyakorlati tájékozódás jellemezte az egyetemi katedrán elhangzott előadásait is. A XVI—XVII. század lírája, elbeszélő költészete és drámája mellett részleteiben tárgyalta az egész XVIII. századi magyar irodalmat. Foglalkozott a XIX. század jelentős problémáival (a negyvenes, a hatvanas és a kiegészés utáni évek magyar irodalma, Vörösmarty, Kemény, Eötvös, Vajda) és bemutatta századunk első felének íróit, költőit (Ady, Kosztolányi, Babits, Szabó Dezső, József Attila). Előadásait nyomtatott cikkek sora kísérte, majd rendszerint egy-egy monográfia nyom-